

*Stjepan*

## Предговор

Студија ОПШТИНА ШТРПЦЕ (СИРИНИБКА ЖУПА), коју препоручујемо пажњи научне, стручне и друштвене јавности, представља резултат тимског научноистраживачког рада на Пројекту "Општина Штрпце - комплексна научна студија о природним, демографским, друштвено-економским, просторним и културним основама развоја". Носилац задатка и реализатор је Географски институт "Јован Цвијић" Српске академије наука и уметности ( у даљем тексту Институт). Пројекат, односно Студију, финансирала је Републичка заједница науке Србије, чију је надлежност, укидањем ове Заједнице, од априла 1990. године, за ову студију преузео Републички фонд за технолошки развој Србије. Непосредни корисник научноистраживачких резултата је Скупштина општине Штрпце, а у даљој инстанци Покрајина и Република Србија.

Студију, коју Институт објављује у четири књиге својих посебних издања (књ. 37/1-37/4) написало је 46 научних радника из следећих институција: 15. из Географског института САНУ, 3. из Етнографског института САНУ, 5. са Географског факултета ПМФ, 5. из Института за ботанику Биолошког факултета ПМФ, 3. из Геозавода Србије, 2. са Архитектонског факултета, 2. из Института за шумарство и дрвну индустрију, 2. са ПМФ у Приштини, 1. са Економског факултета у Београду, 1. из Института за архитектуру и урбанизам Србије, 1. из Републичког завода за статистику Србије, 1. са Одсека за туризмолшке науке ПМФ, 2. из Београдског водовода и канализације, 1. из Скупштине града Београда и 2. из општине Штрпце. На Студији је сарађивало 23. грађана општине Штрпце у својству стручних сарадника (из стручних служби СО Штрпце, радних и друштвених организација са територије Општине). Значајну саветодавну улогу имало је током реализације Пројекта 15. консултаната. Осим тога, Институт је у периоду април 1989 - септембар 1990. године израдио више експертиза намењених решавању акутних питања развоја, уређења и изградње одређених система на територији општине Штрпце, од којих су само неке делимично искористићене при научној обради појединих питања (експертиза о локационим условима за индустрију, експертиза о малим акуму-

лацијама, експертиза о физичко-хемијским особинама вода и услова за изградњу рибњака, експертиза о депонијама, експертиза у вези "еколошког извештаја" за изградњу кабловске индустрије у Штрпцу, експертиза о пренамени објеката у туризму итд.).

Треба посебно нагласити да је на иницијативу Института, а уз пуну подршку Републичког завода за статистику Србије, СО Штрпце донела одлуку о спровођењу Ванредног пописа становништва, домаћинства, станова и пољопривредних газдинстава, који је реализовала екипа стручњака из Завода и Института од 1. до 5. априла 1989. (критични моменат 31. март 1989. у 24.00 часа). После свих потребних радњи дефинитивне резултате Ванредног пописа објавио је Републички завод за статистику Србије фебруара 1990. године. На тај начин омогућено је у научној обради свих релевантних појава коришћење најсвежијих података о актуелној демографској ситуацији и другим обележјима из Ванредног пописа.

Замишљен, конципиран и остварен као конзистентан научноистраживачки Пројекат, чији је финални резултат комплексна Студија, од самог почетка је одржавао информатичку, организациону и планолошку отвореност и корелативност са оним потребама, иницијативама и акцијама које су од већег значаја за научно познавање општине Штрпце, односно Сиринићке жупе, као и за предузимање и валоризовање одређених идеја и подухвата на друштвено-развојном плану. У вези с тим, Институт је прихватио иницијативу Републичког фонда за технолошки развој, да посредује у ангажовању појединих истраживачких установа из области агрокомплекса и лековитог биља на изради посебних, развојно усмерених, истраживачких програма, чија је реализација започела средином 1990. године (Институт за сточарство - Земун Поље, Институт за воћарство-Чачак, Институт за крмно биље-Крушевац, Институт за проучавање лековитог биља "Јосиф Панчић"-Београд). После дужих перипетија око обезбеђења финансијско-технолошке подршке на реализацији потпројекта о информационом систему из области здравствене заштите, Институт је остварио плодносну сарадњу са РО ЖТО "Београд" и Фабриком саобраћајне опреме ФАСО-Владимирци не само на изради и увођењу овог информационог система, већ и на предузимању значајне акције око формирања Центра за експертне системе у општини Штрпце (највероватније у Брезовици). Институт је за ово веома кратко време научноистраживачког рада на Студији (март 1989-октобар 1990.) такође учинио све што је било у његовој моћи да покрене, анимира, конципира, па чак и организује читав низ других истраживачких, организационих и планерских активности од суштинског значаја за општину Штрпце - под којом је увек имао првенствено у виду српску Жупу познату из средњовековних времена, и у тим својим настојањима је, укупно узев, у условима наслеђене инертности, организационе и информационе инсуфицијентности, некоординиране компетентности и повремених ванредних прилика на Косову и у Мето-

хији, битно утицао на коначно стварање услова за израду основних планских докумената чију реализацију већим делом преузима Институт за архитектуру и урбанизам Србије.

Најзад, није занемарљиво да су поједини сарадници на Студији, мање по захтеву истраживачких обавеза, а знатно више по налогу своје професионалне вокације и ентузијазма, продубили креативну страну свог рада у успелом настојању да прикажу традиционално културно наслеђе сиринићких Срба и да га дочарају путем културних манифестација, слика, филма, уметнички урађених цртежа, и да покрену питање транспонована драгоцене и оригиналне градитељске баштине у модерну архитектуру, Осим тога, Институт је иницирао и подржао прве кораке на пољу археолошких истраживања, пре свега занемарене словенске археологије на овом простору, стим што у овој области тек предстоје организовани систематски истраживачки радови.

Према томе, рад нашег Института и његових сталних и спољних сарадника на Студији је очигледно покренуо читав низ и сплет иницијатива и акција, како прагматичног, друштвено-практичног карактера, тако и оних суптилних, које дубоко задиру у етнокултурни идентитет људи овога краја и његове трајне и богате духовне вредности, дуго пригушиване и прикриване, те и недовољно испољене у условима вековне историјске ветрометине. Међутим, од суштинској је значаја да је Институт имао у првом плану научноистраживачки рад по свим узусима научне методологије, без обзира на неураличне синдроме тзв. "косовске ситуације", у дубоком уверењу да се само таквим, строгим научним, објективним и професионалним односом према стварности, прошлости и будућности, на најбољи начин може служити правим интересима своје земље и свој народа., Из тих разлога учињен је за кратко време велики напор на развијању и продубљавању фундаменталних истраживања, као и на повезивању основних научних резултата са циљевима и потребама праксе.

С обзиром да Студија, односно Пројекат, саопштава научноистраживачке резултате из тридесетак научних области и дисциплина, целокупан научни материјал је систематизован у четири предметно-саз најне и логичке целине, и то:

- ОДЛИКЕ ПРИРОДНЕ СРЕДИНЕ, Посебна издања, Књ. 37/I,
- ДЕМОГРАФСКИ РАЗВОЈ И ОСОБЕНОСТИ СОЦИЈАЛНОГ ПРОСТОРА, Посебна издања, Књ. 37/II,
- ДРУШТВЕНО-ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ, ОРГАНИЗАЦИЈА И КОРИШЋЕЊЕ ПРОСТОРА, Посебна издања, Књ. 37/III и
- АНТРОПОГЕОГРАФСКО-ЕТНОЛОШКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ И ГРАДИТЕЉСКО НАСЛЕБЕ, Посебна издања, Књ. 37/IV.

Осим тога, посебно значајну и посве оригиналну компоненту Студије чини серија од 13. тематских карата, аналитичко-синтетског карактера, од којих је 9. урађено у размери 1:25.000, а 4. у размери 1:50.000. У штампаној верзији Студије ове карте се презентују у генерализованом облику и црно-белој техници, док су ауторски оригинали у Архиви Института и Скупштини општине Штрпце, где се могу користити за различите сврхе.

У току рада на студији, Институт је од припремне фазе, преко реализације Прве фазе, до финалног резултата, организовао више саветовања и научно-стручних скупова по одређеним темама, као и у вези остварених излазних резултата научноистраживачког Пројекта у целини. Први генерални научно-стручни скуп посвећен критичком разматрању резултата Прве фазе рада на Пројекту изведен је у Брезовици 11-12. августа 1989. године. Поводом објављивања дефинитивних резултата Ванредног пописа становништва општине Штрпце и расправе о неким акутним развојним питањима организовано је саветовање 9. и 10. марта 1990. године у Брезовици, уз активно суделовање неколицине чланова Извршног већа Скупштине Србије. Завршни генерални научни скуп на коме се научној и друштвеној јавности саопштавају укупни резултати научног рада на Студији, назначен је за 15-17. јануар 1991. године у Српској академији наука и уметности.

Географски институт "Јован Цвијић" САНУ, у име свих својих сталних и спољних сарадника изражава и овом приликом дубоку захвалност и признање на сарадњи и подршци Републичкој заједници науке Србије, Републичком фонду за технолошки развој, Републичком заводу за статистику Србије, Скупштини општине Штрпце, њеним руководећим људима и свим стручним службама, радним организацијама, културним, просветним и здравственим установама, многим грађанима и породицама Сиринићке жупе. Институт такође дугује дубоку захвалност члановима Савета Пројекта на конструктивној сарадњи.

Др Милован Радовановић

Београд, децембра 1990.